

Hetvenöt éve halt meg Kossuth Lajos

IDÉN MÁRCIUSBAN az 1848-as forradalom mellett még egy — ehhez a dátumhoz kapcsolódó — évfordulóra kell emlékeznünk. Kossuth Lajos halálának 75. évfordulójára. 1894. március 20-án halt meg emigrációban, távol hazájától.

Életében hazáját élt és dolgozott. A reformkori politikusról, a szabadságharcot folytató ország államférfijéről még az iskolás gyermekek is sok mindent tudnak. Tudjuk, hogy a szabadságharc idején milyen következetesen képviselte a balszárnyat, és milyen hatalmas energiákat volt képes megmozgatni e nagy cél érdekében. Közismert rendkívüli szervezőképessége. Ahogyan szinte a semmiből hadsereget teremtett, és ellátta felszereléssel.

Sokszor az a benyomása az embernek, hogy működésének egyértelmű feladása által róla a közfelfogásban kialakult összkép egysíkú, amely emberi és államférfiúi értékeiből is elvesz. A magyar szabadságharc legfőbb vezetőjének nemcsak a védelem, a hadsereg megszervezése, az állam működésének irányítása volt a feladata. Magyarország akkori helyzetke — idős és térben — következtében nagyon sok, egymásnak igen gyakran ellentmondó elvi és gyakorlati követelménynek kellett eleget tennie. Mindezek olyan feladatokat elé állítottak, melyeket csak a rendelkezésre álló erők igen nagyfokú koncentrációjával tudott megoldani, vagy még úgy sem.

Csak egy példát mutainánk be annak dokumentálására, hogy emberi, vezetői tevékenységében milyen próbák elé állította az adott helyzetet.

Az 1848—49-es antifeudális és polgári demokratikus, valamint az 1919-es forradalomnak a külső és belső ellenséggel szembeni önvédelem mellett legfontosabb kérdése a nemzetiségi probléma volt, amely fontos szerepet játszott a forradalmaknak szinte valamennyi vonatkozásában. Kossuth és a magyar kormányzat működését a forradalom és a szabadságharc egész időszaka alatt végigkísérte a kérdés, a feleket legalább viszonylag kielégítő megoldás keresése.

A NEMZETI-NEMZETISÉGI viszonylatok igen bonyolult kpletét most részletesen nem elemelhetjük. Az alapvető tendencia az volt, hogy a magyar területeken élő nemzetiségek döntő többsége mindvégig kitartott a forradalom mellett, míg a határokon kívül élő, de a Habsburg birodalomhoz tartozó nemzetekenél folyamatos jobbrtolódást figyelhetünk meg, az osztrák-orientáció fokozódását.

A határokon kívül élő nemzetiségek kezdetben egyetértéssel fogadták a magyar forradalmat. Kéréseik még többségükben enyhék. Azt kéri a kormánytól, adja meg számukra az alapvető nemzeti jogokat. Tegye lehetővé számukra nemzeti nyelvük művelését, kultúrájuk fejlesztését (pl. nemzeti iskolák). Engedélyezze anyanyelvüknek a megyegyűléseken, bíróságok előtt történő használatát. Emellett elfogadják a közös érintkezésben a magyar nyelvet. (Kivételt talán csak az erdélyi szászok és a horvátok magartartása jelentett, akiknek ellenforradalmisága már kezdetben nyilvánvalóvá vált. Hiszen a horvátok esetében a kormány beleegyezett nemzeti nyelvük használatába és meghagyta a horvát tartományi gyűlés jogkörét. De a horvátok az 1848. március 25-én megtartott zágrábi nemzeti gyűlésen már állást foglaltak az osztrák birodalom és a magyar állam egysége mellett, és kifejezték az uralkodóházhoz való hűségüket).

A magyar kormány és Kossuth ezeket a kezdeti és könnyen teljesíthető követeléseket is elvetette. Ezért azután hamarosan a szerbek és a románok mozgalma is a Habsburg-orientáció mellett folyt tovább. Elősegítette a folyamatot az április 25-én az osztrák örökös tartományok számára kiadott alkotmány is, melynek 4. §-a kiltásba helyezte a nemzetek egyenjóságát.

Mi volt az oka annak, hogy a románok, a szerbek illetve a szlovákok kezdeti, viszonylagosan teljesíthető követeléseitől olyan mereven elzárkóztak Kossuth és a kormány? Az egyik ok minden valószínűség szerint elvi. Kossuth a polgári demokratikus átalakulás vezéralakja volt. Nemzetfelfogásában is ennek megfelelő elveket vallott. A nemzetet mint területi-ethnikai alakulatot fogta fel. Ebből következően a kezdeti nemzetiségi törekvésekben is az ország integritását látta veszélyeztetve. Szerinte a nemzeti állam egyenlő valamely etnikum politikai-gazdasági közösségével. Ezen az alapon valóban lehetetlen lett volna bármely etnikum elismerése azzal, hogy pl. engedélyezi a nemzeti nyelv hivatalos használatát, Mérei Gyula „Föderációs tervek Délkelet-Európában és a Habsburg monarchia 1840—1918” (Kossuth Kiadó 1965) című művében mindezt a következőképpen fogalmazza meg: „A nemzet állhat több nemzetiségből is, és a nemzetiségeknek helyük van az államban, de nem az állam fölött, nem az állam érdekeivel ellentétben. A nemzetiségek

tehát a magyar állam keretébe tartoznak, de törekvéseik nem kerülhetnek ellentétbe a magyar állam érdekeivel.” Jelen esetben pedig az állam érdekei egybeesnek a forradalmi érdekekkel.

HOGY KOSSUTHNAK ez a felfogása és a nemzetiségek vezetőinek megtartása mit eredményezett, az köztudott. Egyértelműen viszont mégsem ítéltető el. Egy polgári forradalom vezető egyéniségét azért megróni, mert polgári elveket vall, méghozzá a korabeli leghaladottabb fokon, kissé furcsa lenne.

Tehát Kossuth nemzetfelfogásából következően az ország területi integritása szempontjából veszélyesnek tartott minden olyan követelést, amely a nemzeti nyelvre, kultúrára, vagy önkormányzat megadására irányult. Hiba lenne azonban azt hinni, hogy a nemzetiségek közeledése a Habsburgok felé csak ennek a magartartásnak köszönhető. Hiszen minden más téren sokkal több lehetőséget és engedményt adott számukra, mint a Habsburgok bármikor. Kossuth döntéseit nemcsak elvi megfontolások vezették. Realpolitikusi volt. Szerinte „... a valódi szabadság értelme nem az, hogy egyes kasztokat vagy privilegiumokat, hanem a haza valamennyi lakosát — nyelvi és valláskülönbség nélkül — részesítse a szabadság áldásaiban”. Politikája az állampolgári jogok megadásában nem korlátozódott csak a magyar etnikumra, hanem kiterjedt a nemzetiségekre. Azonban az osztrák diplomácia bomlasztó munkája, s — később be nem tartott — ígéretei szembefordították a magyar forradalommal a nemzetiségeket. Sokis.

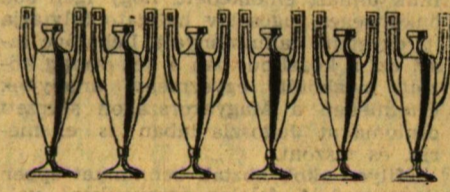
A 48-as alkotmányban biztosított polgári jogok mellett még sok módon igyekezett Kossuth megnyerni a nemzetiségeket a forradalom ügyének. Az 1848. XX. tc. pl. kimondja a bevett választásfelekezeti teljes egyenlőséget. Emellett — éppen a nemzetiségi szempontokat szem előtt tartva — a kormány valamennyi felekezet anyagi támogatását biztosította. A főpapságnak kártalanlást, az alsóbb papságnak pedig anyagi támogatást szavazott meg. Eredményként pl. a váradi görög-katolikus püspök a szabadságharc idején semleges maradt, papsága pedig támogatta a forradalom ügyét. Az egyházak ilyen támogatásából is átgondolt nemzetiségi politikára lehet következtetni. Hiszen felmerült annak a lehetősége is, hogy egyetlen egyházat sem fognak anyagilag támogatni. Azonban a nemzetiségi lakosság között nagy befolyással rendelkező papság így ellenségesé vált volna.

NEM ÁLL MÓDUNKBAN a kérdés részletesebb és a folyamatot végigkísérő elemzése. Az eddigiekből is kitűnik, hogy Kossuth és a kormány sokmindent megtett a nemzetiségek megnyerésére azokon a határokon belül, ahol nemzetfelfogásuk engedte. Abban talán hibázatható politikájuk, hogy legalább részben nem teljesítették a nemzeti követeléseket. Viszont arról az alapról is, amelyet Kossuth biztosított, mód lett volna „... az elnyomás alól majdan felszabaduló nemzetek magasabb fokon, az egyenlőség szellemében történő egyesítésére”. (Spira György: Vita 1848. kis-nemzeti törekvéseiről, Kritika 1966/6.)

Megemlékezés

A Béke tereben rendezte meg a TTK KISZ-szervezete megemlékezését március 15-ről. A nagyszámú hallgatóság előtt Németh József, a JATE KISZ vb-titkára méltatta az évforduló jelentőségét.

SZÁVAY ISTVÁN

Hallgatók plakátkiállítása

A főiskola Rajz-Művészettörténeti Tanszéke által a Magyar Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából hirdetett hallgatói plakátpályázat anyagának kiállítása március 5-én délután nyílt meg a főiskola Petőfi Sándor Kollégiumában. Pályamunkájáért I. díjat kapott Csikós András és Stéhlík János; II. díjat László Anna és Darázs János; III. díjat pedig Tandí Lajos és Élteszt Mária. Boda Krisztinát, Kösztler Antal, Nagy Jüliát, Sinkó Jánost és Urbán Lászlót nívódíjjal jutalmazták. Az anyag magas színvonalát méltón képviseli a Tanácsköztársaság emléket.

Újvid ki bölcsészek látogatása

A szegedi és az újvidéki bölcsészkarok megállapodása alapján létrejött cselekedet keretében tíz nyelvészak jogszóló egyetemista tartózkodott szegeden március 9—14. között. A JATE nyelvi tanszékein tanulmányozták a magyar egyetemi oktatást. Látogatásokat a szegedi bölcsészkar hallgatói áprilisban fogják viszonzni.

Közép-amerikai egyetemi kongresszus

Február végén Costa Ricából elküldött levelet kézbesített a posta a József Attila Tudományegyetem számára. A feladó a Közép-Amerikai Egyetemi Főtanács Állandó Titkársága. A levél a Közép-Amerikai egyetemek 1968. szeptemberében megtartott II. Kongresszusán elfogadott deklarációt tartalmazta, mely ezen egyetemek céljait, elképzeléseit foglalja össze. (Declaracion de principios y fines de las Universidades Nacionales de Centro America.)

A levél célját a deklaráció utolsó mondata árulja el: ezen egyetemek kapcsolatokat akarnak teremteni a világ egyetemeivel, hogy egy párbeszéd segítségével elősegítsék a békét, az együttélést.

E szervezet első kongresszusa 1948-ban volt. Ekkor jött létre a Confederacion de Universidades de Centroamerica, — mely egybefogja Közép-Amerika egyetemeit. Azóta azonban nagyot változtak a viszonyok, — szögezi le a deklaráció. A tudomány, kultúra, technika területén bekövetkezett nagy fejlődés — „a gondolat sokirányú hőstettei” — a politikai, társadalmi, gazdasági formációkban bekövetkezett változások egyrészt, másrészt ezel szemben az a tény, hogy az emberek óriási tömegei nem részesülnek az anyagi és szellemi javakból — ebben a helyzetben új elvek, célkitűzések elfogadására van szükség. Ezeket foglalja össze a nyilatkozat, meghatározva az egyetemek jelentőségét e térségben. Az egyetemeknek döntő szerepük van Közép-Amerika népei haladásának és jólétének előmozdításában. Ez a befolyás, — teszik hozzá — elsősorban a tudomány és kultúra segítségével történik. E döntő szerep hangoztatása még a fent említett megszorítás mellett is, — úgy hisztük, — az egyetemek jelentőségének eltűlését jelenti.

Elvek és célok

Az egyik alapelv az egyetemi autonómia problémáját veti fel, tömören leszögezve: „Az autonómia az egyetem alapvető joga”. Ezt alkotmányosan kell garantálni, biztosítani kell sérthetlenségét, s lehetőséget kell adni — az anyagi eszközöket is beleértve — hogy az egyetemi szervezet független legyen, s képes az önálló cselekvésre.

A másik alapelv ezen egyetemek munkájának tartalmi kérdéseit veti fel: követeli a vélemények szabad harcát az oktatásban és a kutatásban, az egyetem kitérülését mindenfajta kulturális jelenség, folyamat, a tudás minden formája, minden fajta életszemlélet előtt.

A harmadik alapelv szerint az egyetemnek a hallgatók és oktatók harmónikus szerveztévé kell válnia, s tevékenysége népének kulturális szükségletein, érdekein kell alapuljon.

A nyilatkozat célkitűzéseit a társadalom problémáihoz való kapcsolódás törekvése jellemzi. Hirdeti: az egyetemnek a hallgatók magas szintű képzésével elő kell segítenie egy mélyreható társadalmi átalakulás folyamatát, mert Közép-Amerika jelenlegi társadalmi szerkezete nem felel meg a lakosság igényeinek, nem elégíti ki szellemi és anyagi szükségleteit. Tanulmányozni kell a helyi, nemzeti és regionális problémákat, ezek mély kritikája is a haladás folyamatát segíti. Emellett védelmezni, őrizni, művelni kell a közép-amerikai népek kulturális örökségét a jövő számára.

Ezen célok eléréséhez alapvető változásokra van szükség az egyetemi oktatásban. Követelik egy olyan egységes, tudományos és humanista képzés megvalósítását, mely képessé tesz a világban való tájékozódásra. Ezt segítené elő, ha az egyetemi hallgatók számára olyan kutatási programokat dolgoznának ki, melyek a hallgatók képzése számára is nagyjelentőségűek, másrészt a nemzet és tudomány szempontjából is jelentősek.

Felveti az egyetem elvégzése utáni továbbképzést különböző kurzusok, szemináriumok, ösztöndíjak formájában. Ezzel kapcsolatosan leszögezi a deklaráció: biztosítani kell az oktatók számára olyan fizetést, hogy lehetővé váljék: a tanárok teljesen az egyetemi munkának szentelhesék magukat. Ez természetesen összefügg azzal, hogy az államtól megfelelő pénzügyi eszközöket követeljenek, megállapítván: a társadalom számára ez a legjobb befektetés.

A deklaráció befejező része fogalmazza: az egyetemi munkának, s a Közép-amerikai Egyetemek Szövetségének a kulturális integráció biztosításán túl elő kell segítenie Közép-Amerika unióját.

Néhány megjegyzés

Az integráció gondolata igen mély gyökerekkel rendelkezik Közép-Amerikában. Azon túl, hogy a gyarmati

korszak alatt ezek a területek egységet alkottak a függetlenség kivívása után is az egység mellett döntöttek. S bár később ez a szövetség szétért, az egység gondolat fennmaradt. Az integráció tehát széles társadalmi alappal bír, s kifejezi a nemzeti burzsoázia gazdasági érdekeit is. Ugyanakkor azonban látnunk kell azt is, hogy ezen integrációs törekvések jelenleg az Egyesült Államoknak kedveznek, mert ezen országokban az alapvető gazdasági ágak USA-tőke kezében vannak. A gazdasági integrációval e tőke kívánja a gazdasági és vámtaratókat szétörni, kedvezőbb feltételeket teremteni a működéshez. Az egyetemi deklarációban jelenlevő integráció-gondolat bármennyire is kifejezi a népek burzsoáziájának, értelmiségének szubjektív nézetét és vágyait, a valóságban sokkal bonyolultabban és ellentmondásosabban hat, s még jobban aláveti ezen országokat az Egyesült Államoknak.

Ez a probléma az, ami miatt minden elképzelés Közép-Amerika népei élet-körülményeinek javítására nem több reformista, liberális illúzió. Antimperialista magartartás, forradalmi törekvések hiányában e tervek nem realizálódhatnak.

Ami e programban konkrét, körülhatárolt, az érthetően az egyetemi oktatással kapcsolatos. Kifejezi az állam és az egyetemek elidegenedését is egymástól: az egyetemnek szeretnék magukat körülbástyázni, feltételeiket megjavítani, s végrehajtani az oktatás reformját. S itt azért jelezni kell azt is: a kulturális integrációban benne rejlik objektíve egy jenkellenes magartartás lehetősége is. Hosszú távon ezzel is számolni lehet, s kell.

Erdemes figyelni nemcsak Közép-Amerikára, de egész Latin-Amerikára is. S e figyelmen túl a kapcsolatok kiépítése — hogy ez lehetséges, példa a József Attila Tudományegyetem és a bolíviai Potosi egyeteme között kialakult kapcsolat — a szocialista országok egyetemeivel való ismerkedés nagy jelentőségű e kontinens egyetemi számára: bemutatathunk egy másik — szocialista — valóságot, melyből példát, erőt, tapasztalatokat meríthetnek.

ANDERLE ADÁM

Választások előtt Gyűlések vagy taggyűlések

KISZ-SZERVEZETÜNK munkájának lényeges mozzanatai a taggyűlések, ahol meghatározzák, koordinálják a végzendő munkát; értékelik, helyesbítik a programot. Hogy valóság meg, hogy zajlik le egy-egy ilyen gyűlés; erre voltunk kíváncsiak és ezért kerestünk fel négy alapszervi, valamint egy kari VB-ülést.

Először az alapszervi gyűléseken láttokról beszélünk. Mindegyik gyűlésen szűfolt napirenddel találkoztunk. Talán ez is az oka, hogy a hallgatókat érintő problémák körül nem alakult ki olyan egészséges vita, mely eredményt fel lehetett volna terjeszteni a Kari Bizottság, a VB elé. A kötelező programpontról öletes és gyors lebonyolításával a II. éves vegyészek oldották meg legjobban ezt a kérdést, s így több időt tudtak az ösztöndíj, az új oktatási reform megbeszélésére fordítani. Ugyan a harmadéves matematikusoknál a vezetőség hiányos tájékoztatása(?) hibája miatt az ösztöndíj-elosztás körül alakult ki vita, de ez túlságosan személyes jellegűvé vált. A gyűlések egyik fontos napirendi pontja a választások előkészítése, a jelölőbizottságok kiválasztása volt. Úgy éreztük elvi előkészítése, tisztázása a tagsággal szemben hiányos volt. Vajon így a választások meghozzák-e azt az eredményt, amit várnak tőle? Tetszett az a beszámoló, amelyet Magos András a IV. mat.-fiz. alapszervezet titkára ismertett a tagság előtt az összefrás tapasztalatairól, hogy látják a megkérdőzettek a KISZ munkáját, életét. Megemlítette, hogy sokkal színesebb, aktívabb szervezeti életet szeretnének a tagok! Keves az olyan aktív tag, aki nem funkcionárius! Hasonló nyíltsággal bírálták a harmadévesek jelenlegi vizsgarendünket, oktatási rendszerünket; szóltak arról, hogy milyen kevés a három hetes vizsgaidőszak egy szigorlatra és öt kollokviumra, hogy jelenlegi terhelésük mellett nem tudnak folyamatosan tanulni.

A kari VB. ülés egy választási központ képét mutatta és a fő napirendi pont ez is volt. Az elkövetkező időszak munkájának előkészítésének záloga: a jól kiválasztott vezetőség. Személyekre még konkrét javaslatot nem tehettek addig, amíg az alapszervi választások le nem zajlanak, de az előkészítést nem mulasztották el. Megfontolt, komoly döntések, viták jellemezték a légkört. Második napirendi pontként a feyelemi bizottság beszámolóját hallgatták meg. Furcsának találtuk, hogy csak a társadalmi munkakövetelmény nem teljesítéséért adtak feyelmit. Más területen végzett hanyag munkáért, mulasztásért nem jár feyelmit!

MINDENT ÖSSZEVETVE a gyűlések alapján az az érzésünk támadt, hogy szervezetünk életében — ha ez így megy tovább — egy új, mozgalmas, színesebb korszak kezdődik.

SZEPES LAJOS